

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на **Димитър Георгиев Русков**

„ РОЛЯТА НА ОБЩЕСТВЕНАТА БИБЛИОТЕКА В КОНТЕКСТА НА ИМИГРАЦИОННАТА И ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА НА ХОЛАНДИЯ“

Димитър Георгиев Русков е магистър по библиотечно - информационни науки, завършил в Катедрата БНИКП към Философския факултет на СУ през 1999 г. Става докторант на катедрата за периода от 15.07. 2014 г. до 15.07. 2018 г. Подготвя докторантския си труд под ръководството на доц. Елица Лозанова – Белчева. От 2005 г. до настоящия момент Д. Русков живее и работи в Холандия, отначало като библиотекар в градската библиотека в Харлем, а от 2007 в Столичната библиотека на Амстредам, където, между другото се занимава и с организиране на различни културни събития за холандски и чужди групи. Тъкмо тази му работа очевидно го подтиква да проучи внимателно имиграционната и интеграционната политика на Холандия и да подготви дисертацията си по обявената вече тема. Темата е изключително актуална и сложна, поради което и научният ръководител, и докторантът трябва да бъдат поздравени с отличния резултат. Много добро впечатление прави и фактът, че докторантът се е постарал да се съобрази с бележките, които бяха направени при вътрешната защита на труда.

Днес остротата на проблема с имиграционните процеси отново е на дневен ред в много страни и според редица политически наблюдатели е „бомба със закъснител“, която може да избухне с непредвидена сила всеки момент и да нанесе редица поражения. Ето защо виждам основният принос на докторанта като споделяне в детайли на богатия опит на Холандия да интегрира чужденци чрез дейността на обществените си библиотеки – процес непознат засега в България, поради което и ни е нужно опознаване на чуждия опит, на изпробваните вече добри практики, както обичаме да казваме, които да ни помогнат в бъдеще.

Дисертационният труд обхваща 238 страници и е разделен на Увод, който изяснява тезата на докторанта и обяснява методите му на изследване; 3 глави, озаглавени съответно: Теоретични, исторически и правни аспекти на миграционните и интеграционни процеси; Ролята на обществените библиотеки за интегриране на имигранти. Сравнителен анализ на холандски и други библиотечни практики; Проблемни области в

работата с имигранти и мерки за тяхното преодоляване. Включен е и „Препоръчителен модел за библиотечно-информационно обслужване, обучение и социална интеграция на имигранти чрез обществените библиотеки“; както и Заключение; Библиография и 4 приложения.

Същностният текст започва с раздел, озаглавен „Исторически преглед на миграционните процеси“, в който много добре са описани, без излишна многословност, основните имиграционни модели и теории – на Роберт Парк, на Милтън Гордън, на Хартмунт Есер и т. нар. мултикултурализъм като нов модел или по-скоро бих казала „нов подход“ към имиграционния проблем. Независи от това, че, както личи и от по-нататъшния текст на дисертацията, този модел започва постепенно да губи своето значение и своята ефективност. В първата глава един от акцентите е върху имиграционните процеси от последните 15 -тина години в ЕС и борбата с незаконната миграция, но, естествено най-подробно и с най-голяма осведоменост е разгледана имиграцията в Холандия през двадесетото столетие. Специално внимание е отделено на имиграционната политика на 21 век и по-точно на няколко закона, свързани с нея – Законът за чужденците; Закон за имигрантите в чужбина и Закон за имигрантите, както и Законът за гражданска интеграция, който всъщност започва да създава един нов, акултурен модел. Интересен и важен момент в дисертацията е включването на специален раздел за имиграцията и жените, както и за така наречените „импортни булки“ и др. , което показва, че повечето имигранти в Холандия са от женски пол. Такива са и повечето успешно интегрирани имигранти. Естествено, обърнато е внимание и на българските имигранти в Холандия, включени в една група с полските.

Основният принос на докторанта е съсредоточен във втората глава, където на преден план излиза ролята на обществените библиотеки. Вниманието е насочено към организирането на специални колекции в тях – комплектуване на специални библиотечни ресурси на чужди езици и на конкретната работа с имигранти чрез специални програми като „Кафене по интеграция“; „Поетична закуска“ /особено интересна според мене, тъй като имигрантите са насърчавани да пишат стихове, за да вникнат по-добре в езика/; „Разходка в град Схидам“; „Четене на глас за родители и деца“; „Езиков пазар и езикова конференция за специалисти в работата с имигранти“. Всичко това дава отлични идеи за бъдещи библиотечни изяви и в български контекст. Има и още един важен детайл – разглеждайки работата на библиотеките с имигрантите Д. Русков всъщност ни показва и развитието на холандските библиотеки и на Сдружението на холандските библиотекари, което стои зад немалко инициативи в тази посока като

проект „Обществена подкрепа“, насочен към стимулиране на четенето; „Фестивал на обучението“ – инициатива на ЮНЕСКО, подета в Холандия и Дронго фестивалът – фестивал на многоезичието, проведен за първи път в Столичната библиотека на Амстердам през 2012 и оттогава провеждан ежегодно. През същата 2012 г. година започва и програмата „Език до края на живота“. Докторантът е обърнал специално внимание и на различни изследователи, занимавали се задълбочено с имигрантските проблеми като напр. проф. Сондра Кубан и нейното изследване „Обслужване на новите имигрантски общности в библиотеките“ и др.

Важен момент в рабработката е и това, че описвайки различните програми и добри практики, дисертантът не забравя да напомни и за наличието на отрицателни реакции към безплатните инициативи, свързани с имигрантите. Не са малко гласовете, които настояват, че имигрантите трябва не само задължително да се явяват /според законите на Холандия/ на изпити за интеграция, но и сами да плащат за услугите и най-вече за обучението си по холандски език. Споменава се за затворени библиотечни филиали за имигранти по време на финансовата криза, които при преодоляване на кризата не са били отворени отново. Може би обаче не е имало кой знае каква нужда да бъдат отваряни. Каква част всъщност от имигрантите са посещавали специалните мероприятия, защото от страна на властите в Холандия има реакция, че не е много висок процентът на имигранти, които имат желание да посещават обществените библиотеки и да работят наистина активно за интеграцията си. В дисертацията се цитират проценти на увеличени посещения в библиотеки от 10 до 100 %, но е важно да знаем какви са реалните цифри зад тези проценти. Защото ако ползвателите са били петима и са станали 10, това все още не е впечатляващо. Не случайно в трета глава разбираме, че има вече мероприятия и услуги, описани в текста, които не се предлагат към настоящия момент в Столичната библиотека на Амстердам, а други се извършват срещу специално заплащане, макар и невисоко / докторантът на няколко места отбелязва „символичната сума от 40 евро“/. И това очевидно не е случайно. То има и своите политически обяснения, разпознати правилно от автора.

Основата на третата глава е анализ на специализираните услуги, ресурси и мероприятия за имигранти в Столичната библиотека в Амстердам, в която докторантът работи и от която има най-непосредствени впечатления. Оказва се, че основното „мероприятие“, както го нарича докторантът /може би програма би звучало по-добре/ е организираният читателски клуб за имигранти „Четем заедно“ със

следните основни задачи : премахване на езиковата бариера, доказване, че четенето може да бъде удоволствие, да даде възможност за запознаване с колекциите на библиотеката, като се ползват специални издания на „лесен холандски“. Освен това се организират „Час при библиотекаря“, „Разговор с езиков и имиграционен специалист от община Амстердам“, „Четения за родители“, „Клуб Втора Родина“ – проект, изготвен и спечелен именно от докторанта през 2014 г., което е и негов съществен принос не само с оглед дисертацията му, а и за работата с имигранти въобще.

Представени са резултатите за този важен проект – анализ на 35 анкети от имигранти от 17 държави от 2012 – 2013 г. Ползвателите на библиотеката са от около 24 страни през 2017, както личи от диаграмата на с. 165. Основното, което може да се каже за клуба е, че събиранията стават един път на два месеца, като мероприятията са посещавани средно от 20 души. На посетителите са задавани два основни въпроса – с приятни впечатления ли са останали от клуба и имат ли някакви отрицателни впечатления, като всички естествено са отговорили, че нямат неприятни впечатления. Интересни са и другите въпроси обаче, като например „Как открихте клуб „Втора Родина“? и „Отговори ли на вашите очаквания първата вечер в клуб „Втора Родина“? Работата на клуба е доста добре разбаротена на различни, условно казано сектори – разговор със специален гост, бързо запознаване с всички участници във вечерта, жива музика, разговори за различни книги с техните автори, разговори с музикантите, гости на вечерта, свободно общуване в почивката между гостите. Тук имам един въпрос към докторанта – продължава ли все още със същия интерес като в началото работата на клуб „Втора Родина“? Защото моите наблюдения към различни продължаващи изяви в българските библиотеки показва, че интересът и на библиотекарите, и на посетителите постепенно намалява.

Специален раздел от третата глава е „Дълбочинно интервю за изследване мнението на холандски библиотечни специалисти за работата с имигранти“. Докторантът е направил анкета с 18 въпроса, поместени в приложение 4-то на дисертацията. Въпросите са внимателно обмислени и изчерпват темата, те са и пространно анализирани.

В края на дисертацията е включен „Препоръчителен модел за библиотечно-информационно обслужване и социална интеграция на имигранти за обществени библиотеки“. Тук няма нищо съществено ново, това е всъщност синтез на всичко, казано в текста, като на едно място са събрани всички услуги, които по един или друг начин са били апробирани

от различни библиотеки в Холандия. Изрично е подчертано, че моделът не би бил работещ в българска среда, което е съвсем вярно наблюдение. Жалко е, че разкритите модели и програми засега са неработещи в България, тъй като някои от тях биха били резултатни не само за имигранти, а и за български ученици и студенти-първокурсници.

Заклучението е кратко и всъщност предава сбито съдържанието на самата дисертация. Библиографията включва 155 заглавия. Авторефератът отговаря на изискванията. Докторантът има и немалко публикации по темата.

Дисертацията представя изключително обилен фактически и емпиричен материал и дава пълна представа за някои от най-важните пътища за пълноценно интегриране на имигранти в една развита цивилизована страна с дълъг и богат опит в областта най-общо казано на книгата – издателства, библиотеки, образователни програми за четенето и др. Тези пътища са много добре разбрани и анализирани и това само по себе си е голям успех за дисертацията. Ето защо, в заключение, напълно убедено препоръчвам на уважаемото жури да присъди на Димитър Георгиев Русков образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.5. – Обществени комуникации и информационни науки.

19. 07. 2019 г.

Рецензент:

/Проф. дфн. Боряна Христова/